

Melléklet

Gönczöl Katalin:

J e l e n t é s

a második brit-magyar büntetőjogi szemináriumról.

/Anglia, 1988. április 24.-május 1./

- I. Az első büntetőpolitikai szemináriumra a Great Britain/East Europe Centre kezdeményezésére 1986. novemberében került sor Budapesten. A magyar szakemberek mostani látogatása ennek viszonzása volt. A magyarországi szakmai program összeállításáról, valamint a pénzügyi fedezetéről annakidején a következő intézmények gondoskodtak: ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézete, MTA Magyar Kriminológiai Társaság és a Nemzetközi Büntetőjogi Társaság Magyar Tagozata. A szeminárium technikai feltételeit - szállás, kulturális program, étkeztetés - a Nemzetközi Kulturális Intézet biztosította.
- A mostani szemináriumon ugyanaz a nyolc brit és magyar szakember vett részt, mint az előzőn. /A résztvevők névsorát lásd a mellékletben./ Az utiköltségről a kiküldő szervek, illetve a kiutazók gondoskodtak, a vendéglátás költségeit a Great Britain/East Europe Centre biztosította.
- II. A szemináriumok csak részben követték az eddig hagyományosnak tekintett kerekasztal-beszélések menetét. A résztvevők túlnyomórészt működésében tanulmányozták a bűnügyi rendőrségek, bíróságok, ügyészségek, büntetésvégrehajtási intézetek munkáját. A szemináriumok résztvevői a fogadó intézmények szakembereivel együtt folytattak konzultációkat a büntető eljárás egyes intézményeiben felmerülő büntetőpolitikai problémákról, tárgyalásokat látogattak, ismerkedtek a gyakorlati bűnüldözés, igazságszolgáltatás és büntetésvégrehajtás napi gondjaival.
- A magyar szakemberek számára a vendéglátók a

következő intézményekben szervezték meg a szakmai tapasztalatcserét: Metropolitan Police /London/, Temple /Ügyvédi Irodák, London/, Crown Court /Reading/, Crown Prosecution Service /Abingdon/, Local Prison /Winchester/.

E látogatásokat követően elméleti előadásokra került sor a következő témákban:

W.J. Bohan: a Belügyminisztérium Büntetőpolitikai Főosztályának vezetője: Nagy-Britannia büntető politikájának tendenciái.

Alex Carlile, QC, MP: Az új technikai, tudományos eredmények hasznosítása a büntető eljárásban,

Prof. Eryl Hall Williams: A büntető ítélkezés válsága.

Sir Thomas Hetherington, QC: A koronaügyészség szerepe a vándemelésben és a vádképviselésben,

Robert Britton: A bűnügyi védő szerepe a büntető eljárásban.

A rövid elméleti jellegű előadásokat vita követte, amelyben a felek messzemenően támaszkodtak a korábbi szakmai programokban szerzett információkra. A tapasztalatszerzésnek ez a módja sokkal hatékonyabbnak bizonyult, mint a hagyományos szemináriumi forma.

III. Az előbbi - a magyar szakemberek mindegyikét érintő - program mellett a vendéglátók egyéni programokat is szerveztek. Így dr. Wiener A. Imre találkozott a Belügyminisztérium Bűnmegelőzési Tanácsa titkárával. Dr. Gönczöl Katalint meghívták a London School of Economics Jogi Karára előadást tartani, amelyet konzultációs beszélgetés követett a Kriminológiai Tanszék munkatársaival.

A brit csoport vezetőjének, Alex Carlile parlamenti képviselőnek köszönhetően lehetőség

nyílott arra, hogy a magyar szakemberek látogatást tegyenek a House of Commons ülésén, ahol megismerkedtek a Parlament működésével, meghallgatták az éppen folyó költségvetési vitát. A látogatást követően Alex Carlile konzultációs kérdésekre válaszolt.

IV. A szakmai tanulságokra térve, rövid tartózkodásunk alatt meggyőződhattünk arról, hogy a bűnözés folyamatos emelkedése és a fejlett tőkés országok gazdasági és politikai integrációja következtében az angolszász jogrendszerre épülő büntető igazságszolgáltatás intézményeiben és büntetőpolitikájában egyre jobban közelít a kodifikált jogrendszerű országokhoz. Ez a folyamat a hagyományaihoz hű Nagy-Britanniában is tettenérhető.

Ami a bűnözés emelkedését illeti, az 1960-as évek óta folyamatos, és az 1980-as évek elejére elérte a 250 %-ot. A 100.000 lakosra jutó bűncselekmények száma megközelíti az 5700-at. 1987-ben hosszú idő után csökkent a növekedés üteme, nőtt viszont a súlyosabb megítélés alá eső bűncselekmények aránya.

A bűnügyi nyomozás hatékonysága nem tudott lépést tartani a megnövekedett feladatokkal. Ezért a bűnözés elleni küzdelemben növekvő jelentőségre tett szert a rendőrség diszkrecionális jogköre. A büntető eljárási garanciák védelmére, a rendőrségnek a vádemelésben játszott szerepének csökkentésére, így munkaterheinek enyhítésére hozták létre hosszú előkészítés után 1985-ben a Koronaügyészséget. Az új intézménynek nincs hierarchikus - alá-fölérendeltségi - kapcsolata a rendőrséggel, viszont szoros együttműködésben készítik elő a vádat a bíróságok számára. Az 1985-ös törvény előírása szerint nincs lehetőség a vádemelésre, mielőtt a koronaügyész megvizsgálná a bizonyítékokat a megalapozottság és a megbízhatóság szempontjából. A vád képviseléről is a Koronaügyészség gondoskodik, a magistrátusoknál az új hivatal szakembere, a

Koronabíróságnál az általa megbízott barrister képviseli a vádat. Az új intézmény nagymértékben megkönnyíti a bíróságok munkáját is, hiszen előzetes mérlegelése következtében megalapozatlan ügyek kisebb számban kötöklé a megnövekedett ügyforgalommal küszködő bíróságok munkáját. A vádelejtés, a pótnyomozás elrendelése, az ügyészi figyelmeztetés gyakorlata hasonlít a hazai büntetőpolitika intézményeihez. Az angol kollegák egyébként igen nagy érdeklődést mutattak a kisebb súlyú, bűncselekményeknek nem minősülő magatartásokkal szemben alkalmazott szabálysértési eljárás magyar gyakorlata iránt. Lehetőséget látnának - már a Koronaügyészség felügyeletével számolva - hasonló jogintézmény angliai bevezetésére. /E lehetőségről Alex Carlile magyarországi látogatásuk után cikket jelentetett meg az Independent című újságban./

A megnövekedett bűnözés és a jóléti állam büntetőpolitikájának csődje válsághelyzetet teremtett a büntetőkiszabás és a büntetés-végrehajtás gyakorlatában is. A legutóbbi - 1987. évi - adatok szerint 50.000 fogvatartott személyt őriznek Anglia büntetés-végrehajtási intézményeiben, s e tömeg 20 %-a előzetes letartóztatásban lévő gyanúsított. Az ügyek torlódása miatt nem ritka, hogy az előzetes letartóztatásban eltöltött idő eléri az egy évet. Létre kellett hozniuk olyan intézeteket is, amelyekben hajléktalan gyanúsítottakat helyeznek el a büntető eljárás tartamára akkor, ha esetükben az előzetes letartóztatás feltételei nem állnak fenn. E jogintézmény további tanulmányozására szükség lenne a hazai joggyakorlatnak is, hiszen az elkövetők körében növekszik a szociálisan elesett, hajléktalan személyek aránya. Az előzetes letartóztatást egyébként igen zsúfolt, régi, korszerűtlen büntetés-végrehajtási intézetekben fogatosítják. Az előzetes letartóztatás csökkentésére történt kísérletek eddig azért nem voltak eredménye-

sek, mert a súlyos bűncselekmények száma - amint erről már szó volt - évről-évre növekszik.

Az 1970-es évek vége óta Nyugat-Európa más államaihoz hasonlóan Angliában is komoly törekvések vannak a szabadságvesztéssel járó büntetések visszaszorítására, új alternatív büntetési formák kidolgozására. Szélesebb körben törekszenek a próbára bocsátás, a pénzbüntetés és a community service /közmunka/ alkalmazására. A bírósági mérlegelés elősegítésére minden súlyosabb - szabadságelvonással fenyegetett - bűncselekmény elkövetőjéről a hivatásos pártfogók alapos környezettanulmányt készítenek. A személyi társadalomra veszélyesség felderítésén túl ebben kifejezésre kerülnek az elkövető személyi körülményei, családi viszonyai, munkához való viszonya, elhelyezkedési esélyei. E tények ismeretében kerülhet sor az alternatív büntetési formák alkalmazására, amelyek végrehajtásában szintén nagy szerepe van a pártfogó felügyelőknél. A szabadságvesztéssel nem járó büntetések hatékonysága és a gazdaságossági számítások is azt bizonyítják, hogy a pártfogó felügyelők munkája igen eredményes és szervesen épül a büntető eljárás mechanizmusába. Az alternatív büntetési formák hazai alkalmazásának felülvizsgálata során feltétlenül támaszkodni kellene a nagy hagyományokkal rendelkező angol rendszer tapasztalataira.

A bűnelkövetésben veszélyeztetettek körében a munkanélküliek nagy aránya, valamint a bűnözés folyamatos emelkedése miatt minden törekvés ellenére évről-évre növekszik a szabadságvesztésre ítélték száma. Ezért a brit büntető igazságszolgáltatás új börtönök építésére kényszerült. A közeljövőben készül el 26 új büntetés-végrehajtási intézet, 22.000 új férőhellyel. Már eddig is 20 %-kal nőtt a büntetés-végrehajtásban foglalkoztatott szakemberek száma. Egyre jelentősebb a törekvés a büntetés-végrehajtási intézetek központi irányításá-

nak megszüntetésére és a helyi közigazgatás felügyeletének bevezetésére. Ez a helyi erők koncentráltabb alkalmazására nyújtana alkalmat a törvényességi felügyeletben, növelné a lehetőséget a munkáltatás megszervezésére a büntetésvégrehajtási intézetekben, szorosabban kapcsolná a pártfogó felügyelet és a büntetésvégrehajtás együttműködését az utógondozásban, ezen belül a szabadulók munkábaállításában. A büntető ítélkezés dilemmái, a büntetés alternatív rendszerének bővítése, a büntetésvégrehajtás gyakorlata számunkra igen hasznos információkkal szolgál, tanulmányozásuk és gyakorlati alkalmazásuk több szempontból megfontolásra érdemes.

A büntetőeljárás új perspektíváit vetette fel az egyik előadás, amely a videotechnika alkalmazásáról szólt a bizonyítási eljárás során. Hasonlóan megfontolandó azoknak a tudományos eredményeknek a megismerése, amelyek lehetővé teszik a DNS sajátosságok alapján történő személyi azonosítást. Ez a szakértői bizonyítás majdnem 100 %-os pontossággal teszi lehetővé nyálkahártyaváladék vagy bőrminta alapján a személy azonosítását. Igen jó eredményekről számoltak be az angol kollégák a rablások és az erőszakos nemi bűncselekmények tetteseinek felderítésében. Az előbb említett technikával szintén lehetőség van a szülők megbízható azonosítására. Ennek az eljárásnak az alkalmazása új perspektívát nyithat az apasági perekben.

A konkrét tanulságokon felül a látogatás nagymértékben hozzájárult a résztvevők jogi műveltségének gazdagításához és ennek szerepe nem lebecsülhető a jogalkalmazási tevékenységben, kutatásban és oktatásban.

V. A rendkívül gazdag és tanulságos program megvalósításában az angol kollegák szervező munkájának és aktív közreműködésének igen nagy szerepe volt. Alex Carlile, a brit csoport vezetője úgy készítette elő látogatásunkat,

hogy az eltérő jogrendszer sajátosságai ellenére megismerkedhettünk a brit büntetőpolitika hazánkéhoz sok mindenben hasonló gondjaival. Alan Brook Turner, a Great Britain/East Europe Centre igazgatója, igen nagy odaadással gondoskodott arról, hogy csoportunk kényelmes és igen kulturált feltételek között ismerkedhessen a nagy hagyományokkal rendelkező brit kultúra, történelem eredményeivel.

A szeminárium végén megállapodtunk abban, hogy lehetőség szerint 1990-ben Magyarországon kerülne sor a következő találkozóra, amely "A bizonyítás és a büntető ítélkezés elvei" címmel kerülne megrendezésre.

A Great Britain/East Europe Centre által 1988-ban szervezett büntetőpolitikai szeminárium résztvevői:

A./ Brit résztvevők:

Alex Carlile, a csoport vezetője, barrister, a Liberális Párt parlamenti képviselője

Peter Badge bíró

Robert Britton barrister

Lady Elizabeth Cavendish magister

Eryl Hall Williams egyetemi tanár

Sir Thomas Hetherington, a Központi Koronaügyészség nyugalmazott igazgatója

John Roberts solicitor

Alan Brook Turner, a Great Britain/East Europe Centre igazgatója

B./ Magyar résztvevők:

Bárd Károly kandidátus, egyetemi docens, ELTE Büntető Eljárásjogi Tanszék

Bócz Endre kandidátus, a Fővárosi Főügyészség vezetőhelyettese

Gönczöl Katalin kandidátus, ELTE Kriminológiai Tanszék

Katona Géza, a jogtudományok doktora, ny. rendőrezredes, a Belügyminisztérium tanácsadója, c. egyetemi tanár

Sátori Anna ügyvéd

Villányi Imre főelőadó, Igazságügyi Minisztérium

Wiener A. Imre, a jogtudományok doktora, az MTA Állam- és Jogtudományi Intézet főmunkatársa, c. egyetemi tanár

Körner Tamás, a Nemzetközi Kulturális Intézet igazgatója

Katona Géza:

Beszámoló az angol bűnmegelőzési rendszerről

Angliában 1987. évben az ismertté vált és a rendőrségnek bejelentett bűncselekmények száma 3.9 milliót tett ki, 94 %-uk vagyon ellen irányult. Az előző évhez képest 1 % emelkedést észleltek. Számottevően csökkent a lakásbetörések száma /- 23 %/, emelkedett viszont 14 %-kal a gépkocsiból történt lopások és a személy elleni erőszakok száma /15.5 %/.

Az angol Belügyminisztérium Bűnmegelőzési Részlegénél tett félnapos látogatás, illetve a rendelkezésemre bocsátott anyagok alapján viszonylag pontos, részletekebe menő képet kaptam az elmúlt években tett bűnmegelőzési intézkedésekről. A bűnmegelőzés elvi, módszertani irányításáért, fejlesztéséért a belügyminiszter /Home Secretary/, illetve helyettese, a belügyi államminiszter felelős.

A konzervatív kormány, bár nem fogadta el korábban munkáspárti, illetve liberális párti szakemberek bűnmegelőzési koncepcióját, az 1980-as évek elején nagyjából hasonló elvek alapján dolgozta ki saját bűnmegelőzési programját. A programnak súlyt adtak azzal, hogy egy alkalommal Thatcher miniszterelnök elnökletével, majd a következő alkalommal Hurd belügyminiszter elnökletével miniszteri értekezleten tárgyalták meg a bűnmegelőzés rendszerének kérdéseit.

1983-ban átszervezték és kibővítették a Belügyminisztérium Bűnmegelőzési Részlegét. A Részleg /F3. Osztály/ a Bűnügyi Rendőrségi Főosztály keretén belül működik 24 függetlenített munkatárssal. A megyei /városi/ főfelügyelőségeken /megfelel a magyar főkapitányság szintjének/ bűnmegelőzési koordinátorok működnek.

A bűnmegelőzési rendszer irányító szervei: "A BM Állandó Bűnmegelőzési Konferenciája" évenként két-három esetben ülészik a belügyi államminiszter /jelenleg John Patten parlamenti